

**Kuidas rasketest
aegadest üle elada.**

Paide ümbruskonna ühisuste ühine väljaanne

1914.

Palju on aastaid mööda läinud, kus meie Eesti rahvas niisuguseid raskeid päewasti tunda on saanud, nagu ta nüüd peab üle elama. Praegune raske aeg annab meie põllumehele iseäranis walusasti ennast tunda. Põllumees külwas kewadel seemne põllule, et sügiseks head lõikust saada. Kewade oli ilus ning tõotas tðesti sügiseks head saaki, kuid juwine pðud, mis nii kõrwetatud oli, kaotas põllumehe lootused täieste ära. Kõiki neid raskusi, mida meil kanda on, üksikult ülesse lugeda, miiks liiga kaugele. Waatame ainult üksikuid raskeid kohtasi järele, mis põllumehele iseäranis walusad üle elada on. Nagu teada, ikaldasiwad suwewiljad üle terve maa peaaegu täiesti ära. See asjaolu annab ennast looma toidu puuduse juures walusasti tunda. Kuulu järele müüwad paljud põllumehed omad loomad odawa hinnaga ära, et nad talwel nälga ei jääks. Niisugune teguwiis ei jäta oma halba mõju majanduslise edenemise peale aga mitte awaldamata, mille pärast siis iga põllumees looma toidu muretsemise eðimesele kohale peab seadima.

Looma toitufi saime meie tänawu aastal vähem, kuid korralise toitmise juures tarwitame meie neid ka palju vähem. Looma toidu tarwitus jagatakse väga mitmesse liiki, waatame meie siin aga mõnda üksikut. Eðiteks tarwitab loom niisugust toitu, mis temale kõhu täidet annab ja seedimist korraldab. Seda toidu osa nimetatakse täitetoiduks ja nende toitude hulka arwatakse kõik kõrstoidud, heinad, põhud, õled ja haganad. Neid nimetatakse sellepärast täitetoiduks, et need enestest wähe toitwaid ollufi sisaldawad. Täitetoiduks wõiks siis väga hästi käesolewal aastal ruffi õlgi tarwitada, sest nende saak oli tänawu wõrdlemisi suur ning loom wõib neid väga hästi täitetoiduks tarwitada, kui ta selle kõrwal ka jõutoitufi saab.

Tänini on meil suuremalt jaolt loomasi ainult täitetoiduga toidetud, ega ole selle juures tähelepanud, et ainult täitetoiduga looma söõtmine liiga kalliks läheb, kuna see siis palju odawam tuleb, kui loom ka täitetoidu kõrwal jõutoitufi saab. Ainult täitetoitudega söõtmine läheb just sellepärast kalliks, et need väga

wähe toitwaid ollufid fisaalawad, nagu munawalget, ning loom peab neid wägifi palju rohkem ära sööma, kui tal neid täitetoituds tarwis läheb, et aga nende seest sulawamas olekus toitwaid aineid fätte saada. Täitetoitu üleüldse üle 30 naela päewas sööta ei tohiks, kuna meil neid tänini 60 — 80 naela ära söödud on. Et meil aga tänawu just täitetoidust puudus on, siis ei tohiks enam sülega umbkandude loomale heinu wõi põhku ette wiia, waid tuleks kõit ära kaaluda. Kui meie tänawu otstarbe kohasemalt oma loomafi söödame, täitetoitu üle 20 — 25 naela päewas ei anna, siis ei ole kellegil tarwis oma loomasid ära müüa, ainult on tarwis wähe jõutoitu juurde osta.

Jõutoitudeks nimetame kõiki neid toitufi, mis wäikeses kogus palju toitwaid olufi fisaalawad. Need oleksiwad: kõit kodused wiljad ning müügil olewad kliid ja õlikoogid. Et küll kodust soadud wiljad, kaerad, odrad ja rukkid jõutoitude hulka armatakse, wõiks siiski ütelda, et need peale kaera kõit liiga kalliks karjale sööta tulewad, ning lüpsi lehmadel küllalt kohased ei ole. Palju parem oleks, kui odrad ja rukkid ära saaks müüdüd ja nende asemele kliisi ehk õlikookisi ostetud. Kliid ja õlikoogid on loomadele kõige odawamad sööta, ning praegusel korral ei tohiks ükski põllumees enam ootama jääda, waid peaks neid tingimata muretsema, kui ta tahab korralikult oma karja üle talwe pidada. Jõutoitufi tuleb loomadele selle järele anda, kui palju need keegi lüpsawad. (Waata tabel 7 küljel.)

Kui meie nüüd rukkidõlga loomadele söötma hakkame, siis oleks ka wäga tarwiline, et nende kõrwal loomadele pisut toorest toitu naeriste wõi kartulite näol antakse. Argu siis tänawu ükski oma kartulid ära müügu, waid söötku need loomadele.

Miiwiisi karja söötes, kui kord seda nõuab ja juures olewast tabelist näha on, wõib kindel olla, et kellegil ei maksa loomasid toidu puuduse pärast ära müüa, waid igauks wõiks selle täitetoiduga, mis tal on oma loomad üle talwe elatada ja nendest ka saaki saada, kui ta jõutoitufi, kliisi ja õlikookisi, juurde ostab.

Et meie wähesse põhuga wõimalikult rohkem loomafi katsume üle talwe pidada, siis tuleb meil, iseenesest mõista, aluspõhu kärpimisega tegemist. Sõnnikule ei oleks see sugugi nii wäga kardetaw, sest näituseks täiskaswanud loom, kes mitte piima ei anna ja ka raskemaks ei lähe, annab meile kõit toidu sees olewad põllule tarwilised ained, nagu kali, woswor ja lämmastik, pearegu täielikult wäljaheidetes jälle

tagasi, pealegi veel taimedele kergemalt kättesaadavamates ühendustes. Kaduma lähedid ainult niijugused ollused, mida taimed õhust on omandanud.

Arusaadaw on, et meie loomasid mitte ilma aluspõhuta ei saa jätta, sellepärast peame kuidagi katsuma sellele lisa muretsema.

Healt aluspõhult nõuame, et ta loomadele kuitva, sooja, puhta ja pehme aseme annaks, et ta wedelaid sõnniku aineid ja ka õhust gaasi oma sisse imeks ja et ta põllul kergesti ära mädaneks. Sambla turvas täidaks neid nõudmisi kõige paremine, sest et ta palju wedelikku oma sisse tõmbab, umbes 1½ — 2 korda rohkem kui taliwilja põhk ja heasti kuiwatatud olekus veel rohkemgi. Teiselt on turbal hea omadus laudas halba gaasi, ammoniaki, mis sõnniku mädanemise juures tekib, oma sisse tõmmata, mis muidu sissehingates loomade terwisele väga kahjulik on ja ka laudast väljaaurates põllumehele, kui kallis wätuse aine, jäädawalt kaduma läheb. Et aga aluspõhu turbad täiesti kuitwad peamad olema, sest muidu ei suuda oma ülesannet kuigi hästi täita, wõiwad seda tänawu talwel ainult need wähesed peremehed tarwitada, kes suwel seda walmis on muretšenud. Teised, kellel aluspõhu puudust karta tuleb, peawad katsuma veel sügisel metsas puulehtesid, sammalt ja muud selle sarnast kottu korjata, wõimalikult rohkem ära kuiwatada ja kodu warju alla wedada. Lehed on selle poolest kasulikud, et nad kaunis palju wedelikku oma sisse imewad, umbes 4 — 5 korda niipalju kui ise kaaluwad, seega rohkem kui põllupõhk. Loomadele allapaneku juures tuleks igakord õhukene kord põhku peale raputada. Et tulewikus peremeestel aluspõhu puudust mitte karta ei tuleks, peaks iga üks, kellel omal mitte kohast sambla turwa maad ei ole, seda õige pea kas ostma ehk rentima, sest iga päewaga lähewad sood ikka kallimaks.

Ülemal toodud seletusi lugedes peaks küll iga mees selgusele jõudma, et meil tänawu kariloomasid põllupõhu puuduse pärast mitte tarwis ei ole ära müüa, waid neid väga hästi ruffipõhu, metsaheinte ja kartulite ehk naeristega üle wõime toita, kui selleks jõutoitu juurde muretseme. Jõutoidu juurde muretsemiteks on ka Riigiwalisjus meie ühistegeliste asutustele kesseltside kaudu wastu tulnud ja kindlasti wõib loota, et meie põllupidajad ainult enda ühisuste ja seltside läbi sise Wenemaalt loomade jõutoitu, nagu: nisukliisi ja õlikooksi kui ka kaeru odawama raudtee weohinna eest juurde saatwad wedada. Kuna jõutoidu juurde wedamine meie põllumees-

tele väga tähtis on, siis asuvad meie ühistegemuse asutused kõik tegelikult selle korralduse juurde ja kutsuvad ühiselt seega kõiki põllupidajaid üles ajaviitmata oma lähema ühifusele ehk seltsile teatama: kui palju loomasid on, palju jõutoitu waja lähed juurde tellida; kas saab seda omal jõul muretseada, wõi tarwitab selleks laenu. Ei ole tähtis kas isik selle ühifuse liige on, kuhu ta oma tellimise annab, ehk ei ole. Tähtis on, et iga mees oma tellimise aegjasti kogu talwe jaoks üles annab, sest Riigivalitsuse lubaga saab alandatud weohinnoga ainult teatud osa jõutoitu juurde wadada ja kes tahaks seda kasu tarwitamata jätta. Sellepärast põllupidajad, ärge müüge oma loomasid mitte odawa hinnaga ära, waid muretsege neile odawalt jõutoitu.

Rõige selle tarwis on mõnel ajutiselt raha tarwis. Aga kust seda saada? Cesti rahwal on riigivalitsuse lubaga nende majanduslise seisukorra parandamiseks ühistegelised rahaasutused (Wastastiku kredit- ja Laenu-Hoiu-Ühifused) asutatud, mis täiesti kindlal alusel seisawad ja walju kroonu ülewaatamise all töötawad. Nende wastutus on hoiusummade eest palju kindlam kui kusagil mujal pangas. Nende igaaastane tegeuus ja puhaskasu kasvab järjekindlalt, mida igaüks ise nende ühifuste aasta aruannetest näha võib. Puhaskasu on iga aasta kõikjuga Cesti-rahwa heategevateks ja kasulikkudeks otstarbeteks ära jagatud. Meie ühifustel on põhjuskirjas luba antud hoiusummade pealt rohkem protsenta maksta kui renteis, sellepärast teeb igaüks targaste, kui ta oma kopikud oma Cesti-rahwa rahaasutustes hoiule annab, sest ta saab ise ja teeb ka oma rahwale kasu. Rõiksugused wäärtpaberid, mis meie Cesti-rahwa seas liiguvad, nagu: mõisnikkude kredit-kassa obligatsioonid, Harkowi, Tuula, Tifliisi j. n. e. pankade wäärtpaberid toowad meie rahwale ainult kahju: 1) Saamad vähem protsenta, 2) kupongide wahetamine on kulukas, 3) paberid lähewad kustutamise alla ja kaotawad seega protsendid, 4) nende kurs on väga kõikum (praegu ei maksa nad pooltki hinda ja neid ei osta keegi) 5) Nad wõitwad kodus hoides kas ära põleda ehk warastatud saada, 6) paljud paberid on väga kõikumal alusel ja sagedaste jääwad omanikud rahast ilma. Ühe sõnaga, see on andeksandmata tegu, kui meie rahwas oma raha wõerfile töötama saadab ja seda oma rahaasutuste kaudu Cesti majanduslise elu tõstmiseks ei tarwita. Et meie rahaasutused praegu rahwale, kes sõjahirmu pärast korruga ühifustesse tulid hoiusummasid kohe kõiki wälja ei saanud maksta, on igale arusaajale enam kui selge, sest

raha on ju meie oma rahvale ja kõikjuguštele nende ühiſuſtele (piimaühiſuſed, maſſinatarwitajate, majanduse ja kaubatarwitajate ühiſuſed) kindla waſtutuſe peale nälja laenatud ja ühe ehk kahe päewa jookſul ei ole ju, praegufel kehwal aastal pealegi, kellegil mõimalik korraga laenu tagaſi makſta. **Geſti rahwaſ, tooge oma raha igalt poolt oma ühiſuſteſse hoiule, ſee olgu tulewikus igauhe püha kohuſ oma ja oma rahwa waſtu, ſiis on meil ka rasketel aegadel, nagu tänawu, jõutoidu mu-retſemije korral, oma rahaajutuſteſt laenu ſaada.**

Paide Laenu- ja Hoiu-Ühiſuſ

Paide Waſtaſtik. Kredit-Ühiſuſ

Paide Põllumeeſte Selts

Paide Kaubatarwitajate Ühiſuſ „Gwa“

Paide Piimatalituſe Ühiſuſ

Türi Laenu- ja Hoiu-Ühiſuſ

Türi Põllumeeſte Selts

Türi Tarwitajate Ühiſuſ

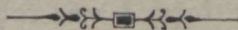
Türi Piimatalituſe Ühiſuſ

Wahaſtu Piimatalituſe Ühiſuſ

Peetri Kaubatarwitajate Ühiſuſ

agr. J. Sõrmuſ

inſtr. J. Johaſon.

Toitmise tabel niisuguses talus kus wähe juurewiljasi anda on.						Toitmise tabel niisuguses talus kus juure wiljasi sugugi ei ole.				Lä h e n d u s.
Lehma päewane piima and toopides.	Päewas toitu naeldes.					Päewas toitu naeldes.				
	Jõutoitu	Heinu	Suve wilja põhku	Rukki õlga	Kartulid	Jõutoitu	Põllu heinu	Metja heinu	Põhku	
Rinni olijad	1 ^{1/2}	10	6	8	—	1/2	5	9	10	Jõutoidu segu on järgmine:
1—2 toopi	2	10	6	8	6	1	5	9	10	1 nael kaera jahu.
2—4 —	3 ^{1/2}	10	6	8	6	3	5	9	10	2 „ nisu kliši.
4—6 —	5	10	6	8	8	4 ^{1/2}	5	9	10	2 „ õlikookiisi.
6—8 —	7	10	6	8	10	6	5	9	10	Üks nael ülemal nimetatud jõutoitu läheb umbes 2 ^{1/2}
8—10 —	8	10	6	8	12	7 ^{1/2}	5	9	10	— 3 kop. maksma.

Ülewal olewa tabeli järele on võimalus ka kergesti ära arvata, kui palju meie üksikud loomad toituvad eelolewa talwe jooksul ära tarwitawad. Näituseks teame, et meie kõige wähemalt karja 200 päewa laudas söödame. Wõime ehk ka arvata, kui palju üks lehm keskmiselt päewas piima annab. Arvame, et meie lehmad keskmiselt 4 toopi piima päewas on lüpsnud, ning selle järele oleks ühe lehma toidu tarwitus terweks talweks järgmine:

Jõutoitu 3^{1/2} naela päewas $\times 200 = 700$ naela, see oleks 3^{1/2} puuda kaera jahu, 7 puuda õlikookiisi, 7 puuda nisu kliši. Heinu 10 naela päewas $\times 200 = 50$ puuda. Suwe wilja põhku 6 n. $\times 200 = 30$ puuda. Rukki õlga 8 n. $\times 200 = 40$ puuda talwe kohta. Kartulid 6 n. $\times 200 = 1200$ n. ehk 5 tündrit. Sellega oleks teada, kui palju üks lehm toitu talwe kohta ära tarwitab. Meid ülewal olewaid arwuü kaswatam: lehmade arwuga, siis saame teada, kui palju loomasi oma toiduga üle talwe pidada võime.

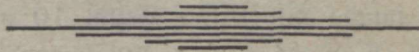
Põllumehed!

 Põllupidamine on väga laialine tööharu, mis põllumehelt palju teadmist ja eriharidust nõuab. Et meie põllumeestel veel weike sellekohane eriharidus on, siis tuleb neil ka palju niisuguseid küsimusi oma töös ette millest nad iga kord küllalt hästi aru ei saa. Niisugustes küsimustes pööraku põllumees sellekohaste eriharidusega isikute poole. Meie oleme alati valmis põllumeestele kõigis asjus nõu ja juhatusi andma, suusõnal ja kirjalikult. Niisama sõidame meie ka üksikutesse taludesse nõu ja juhatusi andma, selle järele kuidas aeg seda lubab. Juhatusi ja nõuandmist ei ole põllumeestel tasu maksta.

Paide jaoskonna agronom: **J. Sõrmus.**

Paide jaoskonna instruktor: **J. Johansson.**

Riijade adres: **г. Вейсенштейнъ.**

00761

284.57

4x 267
4x 987